

YHDENVERTAISUUS VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUODÁÁITTARDEADDJI

LAUSUNTO

21.1.2015

VVTDno-2015-26

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta (VNS 6/2014 vp)

Yleistä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää myönteisenä ja tarkoituksenmukaisena, että valtioneuvoston ihmisoikeusselonteossa, kansainvälisen näkökulman lisäksi, nimenomaisesti arvioidaan ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa.

Selonteon alussa valtioneuvosto toteaa, että pitkään jatkunut julkisen talouden rahoituskriisi ja taloustaantuma on nostanut esiin huolen ihmisoikeustyön voimavaroista ja vaikuttavuudesta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu yhtyy tähän näkemykseen, mutta haluaa samalla korostaa, että hänen käsityksensä mukaan vielä suurempi huolenaihe ihmisoikeuksien täysimääräisen toteutumisen kannalta liittyy yleiseen kansallismielisyyden ja suvaitsemattoman poliittisen diskurssin lisääntymiseen sekä maahanmuuttopoliittisen keskustelun polarisoitumiseen. Pahimmillaan tämä on johtanut siihen, että vakiintuneiden perus- ja ihmisoikeuksien merkitystä on vähätelty samalla kun eri vähemmistöryhmien oikeuksia räikeästi on loukattu. Esimerkkinä tästä voidaan mainita mm. etnisten romanien ja joidenkin maahanmuuttajaryhmien kohtelu monessa EU-jäsenvaltiossa. Tämän negatiivisen kehityksen muuttamiseksi yhdenvertaisuusvaltuutettu kehottaa Suomen hallitusta aktiivisesti edistämään ihmisoikeuksien toteutumista kansallisesti ja kansainvälisesti sekä aktiivisesti ottamaan osaa eurooppalaiseen ihmisoikeuskeskusteluun.

Perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja käytännön soveltaminen

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että niin Suomessa kuin muissa EU-jäsenvaltioissa, perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisessa ja ihmisoikeusinstrumenttien käytännön soveltamisessa viranomaistoiminnassa, edelleen on suuria puutteita. Hyvänä osoituksena näistä puutteista voidaan

pitää lukuisat kansallisten lainvalvojien sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen, EU-tuomioistuimen ja muiden kansainvälisten valvontamekanismien päätökset joissa eri kansallisten viranomaisten ihmisoikeusrikkomukset on todettu.

Suorittamansa yhdenvertaisuuteen, ulkomaalaisten oikeuksiin, sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen liittyvän valvonnan perusteella, yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemys on myös, että Suomessa viranomaistoiminnassa edelleen liian harvoin suoraan sovelletaan perus- ja ihmisoikeuksia. Vastoin perusoikeusuudistuksen tavoitteita, viranomaistoiminnassa edellytetty perusoikeusmyönteinen laintulkinta vaikuttaa myös usein jäävän taka-alalle.

Priorisoitavat aiheet

Valtuutettu yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että Suomen jatkossakin kansainvälisessä ihmisoikeuspolitiikassa on syytä priorisoida naisten ja tyttöjen aseman edistämistä ja erityisesti korostettava naisten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Ottaen huomioon viimeaikainen huolestuttava kehitys seksuaalivähemmistöön kuuluvien aseman heikkenemisessä monessa maassa, mukaan lukien lähiympäristössämme, valtuutettu kaipaisi selonteon kehittämislinjausten osalta täsmennyksen jossa todetaan, että Suomi kansainvälisissä ihmisoikeus- ja kehitysyhteistyössä pyrkii edistämään erityisesti seksuaalivähemmistöjen asemaa.

EU:n perusoikeusvirasto FRA

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää hyvin myönteisenä, että selonteossa kannatetaan EU:n perusoikeusviraston tehtävien laajentamista ja aseman vahvistamista. Valtuutettu kannattaa ajatusta siitä, että perusoikeusvirastolle muiden toimijoiden, kuten neuvoston ja komission ohella pitää antaa vahva rooli kehittäessä järjestelmiä joiden tehtävänä on valvoa, että EU-jäsenvaltiot kansallisesti kunnioittavat yhteisiä perusoikeuksia ja arvoja.

Perus- ja ihmisoikeudet Suomessa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää hyvänä, että selonteossa painotetaan pitkäjänteisen toiminnan tärkeys. Lähtökohta, että linjaukset kansallisesta toiminnasta ovat samansuuntaisia kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan kanssa, on myös kannatettava ja on omiaan lisäämään Suomen uskottavuutta kansainvälisenä toimijana.

Hallituksen vuonna 2012 hyväksymä kansallinen perus- ja ihmisoikeusohjelma on hyvä lähtökohta tulevalle työlle. Sisällöltään tämä ensimmäinen ohjelma on kuitenkin melko hajanainen ja siitä puuttuvat selkeät prioriteetit. Ohjelmaan koottiin pääasiassa jo muutenkin vireillä olevia hankkeita eri ministeriöissä, eikä valtioneuvostotasolla sitouduttu merkittäviin uudistuksiin vaikka sopivia aiheita olisi ollut. Seuraavassa toimintaohjelmassa on syytä valita tiettyjä selkeitä poliittisia painopisteitä ja varata tarvittavat resurssit niiden toteuttamiselle.

Ihmisoikeudet kehittyvänä oikeutena

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää huomiota selonteossa esiin nostettuun teemaan sanan- ja mielipiteenvapauden suhteesta muihin perus- ja ihmisoikeuksiin. Viitaten muun muassa YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen on keskeistä tiedostaa, että sananvapauden käyttö merkitsee myös erityisiä velvollisuuksia ja vastuuta, jotka liittyvät esimerkiksi toisten henkilöiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseen. On tavoiteltavaa, että valtioneuvosto huolehtii sanan- ja mielipiteenvapauden toteutumisesta erilaisissa politiikkaohjelmissa, mutta on yhtäläisen tärkeää huolehtia, että niissä välittyy selkeäsanainen viesti kyseisiin oikeuksiin liittyvistä velvollisuuksista. Valtuutetun näkemyksen mukaan nykyisessä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä elää melko voimakkaana käsitys, että sananvapaus on absoluuttinen mikä ei tietenkään ole oikea asiantila.

Valtioneuvoston ehdoton sitoutuminen nollatoleranssiin vihapuhetta vastaan on vähemmistövaltuutetun mielestä erittäin tervetullut kehittämislinjaus. Poliittisen johdon arvovalinnat toimivat tärkeinä esimerkkeinä yhteiskunnan arvovalinnoista. Valtuutetun näkemyksen mukaan ilmoitus- ja puuttumiskynnystä vihapuheeseen ja erilaisista ennakkoluuloista motivoituneeseen väkivaltaan pitää pyrkiä madaltamaan nykyisestä. Yhtäläillä toimenpidelistan kärkipäähän on asetettava valvonnan tehostamiseen liittyvä toimenpiteet. Nykyisten ilmoitusmekanismien rinnalle on tarpeen kehittää lisää vaihtoehtoisia, kevyempiä tapoja saattaa kokemukset viranomaisten tietoon. Nykyisellään muun muassa rikosilmoitusmenettely on monen mielestä liian monimutkainen.

Ihmisoikeuksien pitkäjänteinen edistäminen

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ajatusta siitä, että seuraava hallitus perusteellisesti arvioisi kansallista perusoikeusarkkitehtuuriamme. Uuden yhdenvertaisuuslain voimaantulo ja riippumattomien erityisvaltuutettujen kokoaminen samalle hallinnonalalle vahvistavat ennestään tarvetta systemaattisesti tarkastella kaikkien keskeisten perus- ja ihmisoikeustoimijoiden tehtäviä sekä mahdollisia puutteita ja aukkoja. Selvityksen tulisi kattaa koordinaation valtioneuvostotasolla sekä lailla

perustettujen itsenäisten perus- ja ihmisoikeuksia edistävien ja valvovien toimijoiden asemaa, työnjakoa ja resursointia. Selonteon toteamus, että keskeisillä kansallisilla ihmisoikeustoimijoilla, kuten erityisvaltuutetuilla, tulee olla riittävät voimavarat, jotta ihmisoikeuksien toteutumista pystytään valvomaan tehokkaasti, on hyvä lähtökohta uudistuksille.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Eva Biaudet

Ylitarkastaja

Robin Harms